

מאי 2016

נייר עמדה מטעם המרכז לזכויות נשים בדואיות של עמותת איתך מעכי:

מיגור תופעת הפוליגמיה

תופעת הפוליגמיה, הולכת ותופסת תאוצה, חובתנו לפעול למיגורה הן ברמה של חינוך והסברה והן ברמה של אכיפה פלילית וענישה מחמירה. אחת הדרכים המוצעות הנה להגדיר כי כל עובד מדינה הנישא ליותר מאישה אחת, עובר עבירת משמעת האסורה על עובדי המדינה. הפוליגמיה מוגדרת כעבירה פלילית ועונש חמור בצידה בחוק העונשין, תשל"ז-1977. עם זאת, ההגדרה מצמצמת וקמה אחריות פלילית רק כאשר רשומים נשואים פורמאליים ליותר מאישה אחת. בעוד מס' הנישואין הפוליגאמיים הרשומים במשרד הפנים איננו משקף את המציאות. אין אכיפה פלילית ואין קביעה מפורשת בתקשי"ר המגדירה את הפוליגמיה כעבירה משמעתית למרות שריבוי נישואין הוא לא רק התנהגות שאינה הולמת את תפקידו של עובד הציבור כעובד ציבור, אם כי עבירה פלילית. האחריות של עובד ציבור צריכה להיות רחבה יותר ולחול בכל מקרה בו, בפועל, מתקיימת פוליגמיה.

א. השפעת הפוליגמיה על מעמדן של נשים בדואיות בחברה:

בחברה הבדואית עדיין מתקיים הנוהג של ריבוי נשים. בעבר, רק ראשי השבטים וראשי הפלגים שמעמדם הכלכלי היה טוב יותר משאר בני השבט, נהגו להתחתן עם יותר מאישה אחת בטוונות שונות, בין היתר כי האישה הנוספת דרושה לתפקוד הבית במידה והאישה הראשונה לא תוכל לדאוג לכך. כמו כן, ריבוי נשים משמש עדות לכוחו ולעושרו של הגבר. אחד הגורמים המרכזיים לתופעת הפוליגמיה הוא הלגיטימציה שהיא זוכה לה בחברה, גם בקרב צעירים ומשכילים. ההימנעות המוחלטת כמעט מאכיפת החוק הישראלי נגד ריבוי נישואין בקרב הבדואים (כמפורט בהמשך) והעדר כל פעילות חינוך או הסברה שנועדה לצמצם את היקף התופעה בקרב הבדואים, מסייעים לשימור מעמדה הלגיטימי וכפועל יוצא מכך פגיעה חמורה בזכויותיהן של נשים לחיים בכבוד ולשוויון בזכויות. כיום תופעת ריבוי הנישואים נפוצה בקרב כלל שכבות האוכלוסייה, בין היתר, בקרב עובדי מדינה בעמדות ניהול בכירות ואחרות: מנהלי בתי ספר, מורים, עובדי רשויות מקומיות, עו"ס ועוד.

תופעת הפוליגמיה הינה תופעה חברתית פסולה הקשורה קשר הדוק לאפלייתן של נשים ולמעמדן הנחות בחברה באופן המנציח את שליטתם של הגברים בנשים, את הפגיעה בכבודן ובמבט על פוגעת בהתקדמות החברה כולה. אף שבחברה הבדואית מתחוללים

תהליכי מודרניזציה, שיעור הפוליגמיה אינו יורד והתופעה נפוצה גם בקרב צעירים ומשכילים כאמור.

ב. פוליגמיה - עבירה פלילית עפ"י חוק:

החוק המוסלמי והקוראן, מתירים לגבר מוסלמי לשאת עד ארבע נשים בתנאי שינהג שוויון מוחלט ביניהן. איסור הפוליגמיה מעוגן בסעיף 176 לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: חוק העונשין). על-פי הסעיף, "נשוי הנושא אישה אחרת, ונשואה הנישאת לאיש אחר, דינם – מאסר חמש שנים". חוק העונשין, אוסר, ריבוי נישואין פורמאליים, אולם אינו מבטל נישואין פוליגאמיים לאחר שאלו נערכו, ואינו מתמודד כלל עם פוליגאמיה, כל אימת שאין נישואין פורמאליים ליותר מאישה אחת. החוק מדבר על עבירה מסוג פשע וקובע עונש חמור לה של מאסר עד חמש שנים. המחוקק ראה בעבירה של ריבוי נשים חומרה יתירה. מדובר בעבירה שבאופייה נוגדת את תקנות הציבור.

ג. תוכנית רב מערכתית במטרה להתמודד עם תופעת הפוליגמיה ולהביא למיגורה

מעטים הדיונים שהתקיימו בכנסת בנושא מיגור הפוליגמיה ודרכי ההתמודדות עם תופעה פסולה כגון זו. תופעה אשר מביאה להפלייתן והדרתן של נשים ערביות בדואיות וילדיהן. הן דרך החינוך בבתי הספר (משרד החינוך), בתי הדין השרעיים, משרד הבריאות ואכיפה וכו'.

דרושה תוכנית רב מערכתית שתביא בחשבון את כל ההשלכות והשפעות של התופעה בזמנית.

ד. אחריות עובדי המדינה - השלכות הפוליגמיה:

עובדי המדינה שהינם אנשי חינוך, עו"ס, שוטרים, ממלאים תפקידים מאוד חשובים בעלי השלכות על כלל אנשי החברה. בייחוד, עת מדובר בבעלי תפקידים האמורים להעביר מסרים נורמטיביים בחברה ומהווים דוגמא לחיקוי. בנושאים תפקיד של עובד ציבור אין המדובר בתדמיתם האישית בלבד, אם כי בתדמיתה של המדינה המעסיקה אנשים מעין אלו. בעת שאותו בעל תפקיד בשירות המדינה נישא ליותר מאישה אחת, לא רק שהוא עובר עבירה פלילית, אם כי הוא פוגע בתדמיתה של המדינה ומעביר מסר שלילי על אותם ערכים נאורים שהחברה מקדמת ושומרת עליהם מכל משמר. כל זה בנוסף לפגיעה במעמדן של נשים בדואיות, פגיעה בעקרון השוויון. אם איש חינוך נישא ליותר מאישה אחת, בהיותו בעל תפקיד חינוכי, הוא מעביר מסר לתלמידיו שהמעשה מותר וטוב. אם עו"ס נישא ליותר מאישה אחת, הוא מכרסם בערכת היחסים בינו לבין הקהל הפונה אליו בייחוד קהל הנשים הפונות לסיוע, עת הן קורבן הפוליגמיה וזועקות לעזרה וזעקתן נופלת על אוזניים ערלות.

ה. פירוט ישום והמלצות:

על מנת להביא לידי יישום מעשי של ההמלצות, יש לפרט את המצבים בהם מתקיימת משפחה פוליגאמית על מנת לפעול. להלן יפורטו המבחינים אשר בהתקיים כל אחד מהם לחוד, יהיה ניתן לפתוח בהליכים:

1. בכל מקרה שבו תוגש תלונה למשטרה ו/או למעסיק ו/או הכרעה בבית משפט כי נעברה עבירת פוליגאמיה בניגוד לחוק העונשין.
 2. בכל מקרה בו אישה ו/או גבר עובדי ציבור מצהירים כי הם חיים במסגרת פוליגאמית.
 3. בכל מקרה בו בית דין שרעי מאשר, בדיעבד, קיום הנישואים. (אגב תביעות מזונות/ אבהות / אפוטרופסות / משמורת קטינים / גירושין / הוכחת נישואין / ירושה וכו').
 4. בכל עת שלעובד ייוולדו ילדים במקביל או לסירוגין ממספר נשים.
- בכל המקרים הללו, ניתן לראות באותו גבר כמי שחי במסגרת פוליגאמית.

דרישות עיקריות : על מנת לפעול לצמצום התופעה ומיגורה

1. חינוך והעלאת מודעות בבתי הספר באשר להשפעותיה ההרסניות של תופעת הפוליגאמיה והקצאת משאבים לכך. להגדרת תוכנית ופונקציה שתמלא אותה בעלת תפקיד תחת פיקוח ובקרה וליווי התהליך בבתי הספר.
2. אכיפה- ביטול ההנחיה של היועץ המשפטי לממשלה אשר מונעת חקירה והגשת כתב אישום במקרה בו עולה חשד לביצוע עבירת פוליגאמיה.
3. העלאת מודעות בקרב הקהילה הבדואית והקצאת משאבים להעצמתן ומימוש זכויותיהן של נשים בדואיות כולל הקמת מערך תומך עבורן בקהילה. לצורך כך, יש להכשיר עובדות סוציאליות בקהילה.
4. להוציא הנחיות לבתי הדין השרעיים לא לאשר נישואים פוליגאמיים בכל דרך ולבצע פיקוח ובקרה על החלטות בתי הדין השרעיים.
5. להנחות את בתי הדין השרעיים, להימנע מלהנפיק תעודת רווקות לגברים הפונים. גברים נוהגים לפנות לבית הדין השרעי ולהוציא תעודת רווקות על מנת להגישה כראייה בבתי הדין השרעיים בחברון ואחרים, על מנת לערוך נישואים פוליגאמיים, שעה שהם נשואים בישראל לאישה אחרת.
6. במשרד הבריאות ובטיפות חלב, להכשיר אחיות לפעולה, התערבות והסברה על התופעה והשלכותיה על חיי הנשים, הילדים והחברה.
7. עריכת מחקר כוללני אשר יאמוד את היקף התופעה.
8. העצמה כלכלית שתוביל להעצמה חברתית- שינוי הקריטריונים לזכאות לגמלה כנפרדת ו/או משפחה חד-הורית במוסד לביטוח לאומי בנוסף לשינויי חקיקה שיאפשרו פיצול גמלאות הבטחת הכנסה מראש, כך שהאישה תקבל את חלקה וחלק ילדיה היחסי בגמלה.
9. לבצע הכשרות ספציפיות לנשים הבדואיות ולאפשר להן הזדמנויות תעסוקה אשר יגדילו את סיכוייהן לעצמאות כלכלית.
10. להגדיר את הפוליגמיה כעבירה אתית כאשר מדובר בעובד מדינה.